

The logo for UR Skola, featuring the letters 'UR' in a white circle followed by the word 'Skola' in a white sans-serif font.

UR Skola

Av: Boel Nygren

A surreal illustration of a dandelion seed head floating in space. The Earth is visible at the bottom, with the dandelion's stem and seeds appearing to grow from it. The background is a starry space.

Världens bästa berättelser

Lärarhandledning

Illustration: Furiefilm

VÄRLDENS BÄSTA BERÄTTELSE

I radioserien *Världens bästa berättelser* får lyssnaren möta dramatiseringar av texter och berättelser från vitt skilda tider och platser. Som seriens titel anger så är urvalet gjort med en önskan om att lyfta fram berättelser från många olika kulturer, platser och tider. Det är berättelser som har funnits och finns i en mängd olika versioner. För vad, om inte en stark berättelse i ny tappning, är det som förenar animeserien *Dragon Ball* och Disneyfilmen *Mulan*?

I alla tider har människan berättat sagor och historier; och precis som vi människor har vandrat har våra berättelser färdats över världen. Från Afrika till Asien, från Persien till Europa. Det gemensamma tankegodset som vi återfinner i de gamla myterna, folksagorna och fablerna har använts av samtida författare som har skapat nya berättelser. Det är därför vi idag möter texter och berättelser som inte ursprungligen har vänt sig till barn och unga i barn- och ungdomskulturens olika uttrycksformer; från skönlitteratur och film till graffiti. I den här radioserien har några av Världens bästa berättelser blivit dramatiseringar för radio. Formen ger möjlighet att skapa stor variation för den som lyssnar och dramat som form bidrar till en framåtrörelse. Berättelsens teman, dramaturgi och dess karaktärer blir tydliga i dramats form.

Kopplingar till Igr11

UR SYFTESTEXTEN FÖR ÄMNET SVENSKA

”I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.”

UR CENTRALT INNEHÅLLET, SVENSKA ÅK 4–6

Berättande texter och sakprosatexter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.

Så här kan du arbeta med Världens bästa berättelser

Till varje avsnitt i serien finns frågor och uppgifter kopplade till innehåll, form och karaktärer. Det finns även manus till alla dramatiseringar. I en separat handledning finns många förslag på hur man kan arbeta med manus i klassrummet – på innehållsnivå och med olika typer av färdighetsträning. Men ofta räcker det med att bara lyssna och låta gruppen reflektera och associera fritt efteråt. Dramatiseringarna i serien skiljer sig åt och för den som lyssnar på flera kan det vara spännande att prata om hur producenten ibland har valt att placera en myt eller gammal folksaga i en nutida inramning.

Innan ni lyssnar

Berättelsen är en slags grund för människans sätt att hantera sitt liv och sin omgivning. Berättelser har i alla tider sagt något

om vad det innebär att vara människa. En berättelse kan utformas som en sång, en dans, en dikt, en pjäs, en saga och så vidare.

Samtala om

- Vad är en berättelse?
- Vad är en traditionell berättelse?
- Hur har berättelser vandrat?
- Vad är en genre?
- Vilka olika berättande genrer känner ni till?
- Varför berättar vi berättelser?

Gör tillsammans

- Lista olika genrer och gör en tankekartan tillsammans som ni kan återkomma till och fylla på: komedi, tragedi, coming of age, melodram, science fiction...
- Var och en funderar ut vilka deras tre favoritberättelser är. Berätta för varandra och hitta likheter och skillnader i era val.

Förbered gruppen på vad ni ska lyssna på: ”Nu ska vi lyssna på en dramatisering av en berättelse Den handlar om...”

Fundera på om gruppen behöver en kort sammanfattning av berättelsen innan ni lyssnar. Det kan räcka med en kort beskrivning av karaktärerna eller några meningar om när och var berättelsen utspelar sig. Fråga om någon känner till berättelsen och fånga in gruppens förkunskaper.

När ni har lyssnat

När ni har lyssnat på en eller två berättelser kan det vara dags att börja prata om vilka byggstenar en berättelse har – dramaturgin i berättelsen. Det är spännande att prata om eftersom det inte tar särskilt lång tid innan eleverna upptäcker att alla de berättelser de har omkring sig i form av böcker, filmer och tv-serier är byggda på ungefär samma sätt.

Samtala om

Samtala om hur en berättelse är uppbyggd. Introducera några av de begrepp som man kan använda när man talar om en berättelse i en bok, ett drama eller i en film. Läggs samtalen på en nivå som passar just din grupp. Det viktiga är att eleverna förstår att man kan analysera och samtala om en berättelse på det här sättet.

- **ANSLAG** i anslaget etableras vad vi kan förvänta oss av berättelsen. Redan här kan man börja ana vilken konflikt som kommer att driva handlingen.
- **PRESENTATION** dramats karaktärer presenteras och deras relationer till varandra. Konflikten blir tydligare.
- **FÖRDJUPNING** i den här delen av dramat lär vi känna huvudpersonen och de motståndare, antagonister som finns i dramat. Vilka drivkrafter har de olika karaktärerna? Vilka ska vi känna sympati för och vilka ska vi tycka illa om? I den här delen av berättelsen förstår vi också mer av konflikten.
- **UPPTRAPPNING** här hettar alla delar av berättelsen till. Nu blir det tydligt att konflikten kommer att leda till någon form av uppgörelse.
- **KLIMAX/VÄNDPUNKT** nu händer något som gör att hjälten/protagonisten måste agera för att lösa konflikten. Allt som vi kunde ana i anslaget och som upptrappningen lett fram emot bekräftas.
- **AVRUNDNING/AVKLINGNING** konflikten har nått sin lösning. Tempot sänks och fokus ligger på ”vad kommer att hända med de inblandade parterna nu”. Vissa obesvarade frågor får svar, men det kan också hända att nya frågor uppstår och att berättelsen slutar med ett öppet slut.

NÅGRA BEGREPP SOM KAN VARA BRA ATT KÄNNA TILL

- **PREMISS** ”Vad vill den här berättelsen säga?”
- **PROTAGONIST/HJÄLTE** huvudpersonen i en berättelse, det är kring protagonisten berättelsen utspelar sig
- **ANTAGONIST/MOTSTÅNDARE** protagonistens motståndare, den som hjälten måste bekämpa och stå emot
- **DILEMMA ELLER KONFLIKT** Det är dilemmat eller konflikten som driver handlingen framåt och som leder till att hjälten måste agera
- **HINDER** protagonisten/hjälten möter också hinder på sin väg mot konfliktens lösning
- **TEMA** temat i en berättelse är det övergripande ämne som den handlar om. Det kan vara döden, omöjlig kärlek, vänskap, att vara ung och så vidare.

Gör tillsammans

- Vad var det för slags berättelse? Vilken genre (jämför gärna med hur olika film- eller streamingtjänster kategoriserar sina program)?
- Vem är det som berättar? Är det en eller flera berättarröster? Vem berättas historien för?
- Gör en gemensam tankekarta över de roller/karaktärer som finns med i berättelsen. Visa vilken relation de har till varandra och anteckna något om var och en av dem.
- Kände någon igen berättelsen? Har de sett, hört, spelat eller läst någon berättelse som liknar den?
- Tidsbestäm berättelsen och ta reda på var den har sitt ursprung. Titta på en karta. Känner ni till några andra berättelser från samma tid och/eller plats?

AMOR OCH PSYKE

I myten om Amor och Psyke väcker den unga flickan Psyke skönhetsgudinnan Venus avund. Venus skickar sin son Amor för att hämnas. Han blir istället förälskad i Psyke, men kan inte visa sig för henne. Psyke vill inte leva i blind kärlek och utsätts för en rad prövningar. Hon beger sig till underjorden för att till slut återfödvas och återförenas med Amor.

Berättelser och myter som färdas genom årtusenden från generation till generation, lånar av varandra, byter många gånger namn och platser, men själva ursprungshistorien är densamma. Myten om de två älskande har sitt äldsta kända ursprung i antikens Grekland och nedtecknades av författaren Apuleius under romartiden. Huvudpersonerna har blivit mest kända hos oss under namnen Amor och Psyke. Därför har vi valt att använda dessa namn i denna version av den kända myten. Amor som kärleksguden kan vi också möta som Eros eller Cupido och Venus som Afrodite.

Myten har även påverkat senare sagor, i västerlandet som exempel kan nämnas Prins Hatt under jord.

- Vad är en myt?
- I många av de grekiska myterna är handlingen kopplad till förhållandet mellan gudarna och människorna. Vad får vi reda på om det i den här myten?
- Den romerska mytologin har många gånger lånat från den grekiska mytologin. Vad finns det för exempel?
- Psyke är otroligt vacker, men är hon lycklig? Förklara!
- Varför blir Venus så svartsjuk på Psyke tror du? Vad är svartsjuka?
- Amor blir själv förälskad i Psyke och vill ha henne för sig själv. Varför vill han inte att hon får reda på vem han är?
- Psyke får hjälp av olika djur. Vilka är djuren som hjälper henne? Kan du ge exempel på andra berättelser där djuren är hjälpare och visar vägen för hjälten eller hjältinnan?
- Vilka prövningar måste Psyke ta sig igenom för att till slut få Amors kärlek?

LEJONET OCH DEN LISTIGA HAREN

Den lilla haren lyckas genom sin listighet överlista det stora och starka lejonet som vill äta upp alla djuren. Denna klassiska fabel handlar om makt och återfinns både i den afrikanska och hinduistiska berättartraditionen.

- Vad är en fabel? Känner du till några andra fabler?
- Lejonet har all makt eftersom han är stor och stark. De andra djuren vågar inte säga emot. Vad tycker du att de andra djuren skulle ha gjort?
- Vad tänker du om schakalen? Om du skulle beskriva schakalen med tre ord vilka ord skulle du välja? Jämför med varandra.
- Hur gjorde haren för att lura lejonet?
- Alla djuren i den här fabeln har olika egenskaper. Arbeta tillsammans och bestäm vilken egenskap som hänger ihop med vilket djur. Mod, rädsla, listighet med flera.
- Vad vill den här berättelsen säga tror du?

EN MIDSOMMARNATTS- DRÖM

Fyra unga vänner irrar runt i skogen i somnarnatten. De förvirras av det övernaturliga skogsväsendet Puck, förblindas och drabbas av stora känslor av kärlek och hat. I gryningen hittar de till slut rätt i kärlekens och vänskapens snårskog. Pjäsen tillhör en av William Shakespeares mest kända komedier.

- Vad är en komedi?
- Vem är Puck?
- Vem älskar vem? Hängde du med i de olika kärleksrelationerna? Gör en tankekarta tillsammans och visa hur de olika personerna hänger ihop.
- Kärleksörtens blomma, hur fungerar den?
- Puck blandar ihop alla ungdomarna och ger kärleksdropparna till fel person. Hur löser hon det?
- Hela dramat handlar om att vara kär och vem som är kär i vem. Vad händer i relationen mellan ungdomarna? Finns där också andra känslor så som svartsjuka, avundsjukan eller missunn-samhet?
- Pjäsen är från 1500-talet, kan du ändå känna igen några av känslorna?
- Kan allt som hände där i skogen ha varit en dröm? Vad tror du?

KUNG MARKATTA OCH VÅLNADEN

Den odödliga apan Kung Markatta kan utföra stordåd. Tillsammans med den grislika Nasse reser han västerut som beskyddare till en ung munk på jakt efter Buddhas heliga skrifter. Det blir en farofylld färd och sällskapet får hjälpa Vålnaden att återfå sitt liv och sitt rike. Berättelsen finns med i Färden till Västern från 1500-talet, en av Kinas mest lästa böcker. Denna i Asien välkända historia återfinns i många berättelser i dagens populärkultur inte minst i mangakulturen.

- På vilket sätt är Kung Markattas stav magisk?
- Vem var Tripitaka?
- Vem är vålnaden som kommer till det övergivna klostret?
- Vad har härskaren i Svarta Tuppens rike råkat ut för?
- Bedragaren stjal härskarens identitet. Hur lyckas han med det?
- Varför drar de ett hårstrå ur Markattas svans?
- Hur gör Kung Markatta för att jaga iväg bedragaren?
- Nasse blir lurad ner i brunnen, hur då?
- Hur bär sig de tre vännerna åt för att väcka vålnaden till liv igen?
- Har du sett eller hört någon annan berättelse som liknar den här?

SÄLJUNGFRUN

Krakki är gammal. Han sitter med sitt barnbarn Viktoria och berättar om sin mor och om livet vid havet när han var liten. Krakkis mamma hade en stor hemlighet, hon kom från havet och var Säljungfrun Selkie. Krakki upptäckte det när han letade efter ett simbälte för han tänkte trotsa föräldrarnas förbud mot att leka i havet. Men även om han klarade att simma så behövde han lära sig något mycket svårare. En uråldrig myt och saga från de nordliga haven om en pojke som måste skiljas från sin mamma.

- Hur beskriver Krakki havet där han bodde?
- Vem var säljungfrun?
- Vad var det Krakki hittade när han letade efter simbältet?
- Vad gjorde han med nyckeln?
- Varför tror du att Krakkis pappa inte vill att han ska lära sig att simma?
- "Havet gör allting mjukt" säger Krakkis mamma. Stämmer det? Har du känt på sjögräs eller tång någon gång?
- Krakkis pappa verkar väldigt arg och orolig. Kan det finnas någon förklaring till varför?
- Vad är det Krakki hittar i skrinet?
- Krakkis pappa tog mammans skinn av kärlek och för att han inte vill att hon ska lämna honom. Gjorde han rätt?
- Krakki älskar sin mamma, men bestämmer sig ändå för att lämna tillbaka hennes skinn och ge henne frihet att återvända till havet. Gör han rätt?

TOKOYO – **OSTRONJÄGAREN**

Tokoyo är dotter till en samuraj. Hon lever vid havet och hennes stora passion är att dyka efter ostron. En dag kommer ett bud om att hennes pappa har blivit förvisad till Oki-öarna av Kejsaren. Tokoyo måste rädda honom. Det blir ett äventyr där Tokoyo inte bara måste rädda sin pappa utan alla invånare på Oki-öarna undan Havsgudens vrede. En myt från de japanska öarna.

- Vad är det Tokoyo älskar att göra allra mest av allt?
- Tokoyos far är en samuraj? Vad är det?
- ”Jag minns allt genom vatten” säger Tokoyo, vad menar hon med det?
- Vem är det som ligger bakom förvisningen av Tokoyos pappa och de andra samurajerna? Och vad är egentligen en förvisning?
- Vad är det som väcker Tokoyo under natten?
- Havsguden kräver varje år ett offer, en ung flicka. Varför bestämmer sig Tokoyo för att ta plats som offer.
- Vad ber Tokoyo om som belöning för att hon har dödat Havsmonstret?
- Är det viktigt att övervinna sin rädsla?

VASILISA OCH HÄXAN **BABA YAGA**

Vasilisa lever med sin styvmor och sina styvsysstrar. Hon får jobba hårt och hennes enda vän är en docka hon fick av sin mamma innan hon dog. Hon tvingas hämta ved hos häxan Baba Yaga och blir hennes fånge. En dag återvänder hon hem till sin styvmamma med häxan Baba Yagas glödande döds-kalle på en påle. En slavisk sägen om häxan Baba Yaga.

- Hur kommer det sig att Vasilisa bor med en styvmor och två styvsysstrar?
- Vem är Baba Yaga?
- Beskriv Vasilisas styvsysstrar och styvmor?
- Vem är det som leder och hjälper Vasilisa när hon tvingas ut av sin styvmor?
- Vad är staketet runt Baba Yagas hus gjort av?
- Oj, vilken lång lista på saker att göra som Baba Yaga ger Vasilisa. Vem hjälper henne?
- Varför kastar Baba Yaga ut Vasilisa?
- Har du sett eller läst någon annan berättelse som liknar den här?

BAMBUFLICKAN

Bambuflickan Kaguya hittades av sin pappa i ett bamburör. Hon är självlysande och växer flera centimeter varje dag. Föräldrarna ser henne bli en kvinna och vill genast gifta bort henne. Friarna är många och mäktiga, men hon avisar dem. Hon vill vara sig själv och hitta hem till sitt folk, Månfolket. Även om det innebär att hon måste lämna sina föräldrar och sin allra bästa vän. En japans folksaga.

- På vilket sätt är Kaguya olika sina kamrater?
- Konstig eller speciell? Spelar det någon roll vilket ord man använder?
- Varför tror du att det är så viktigt för Kaguya att få reda på var hon kommer ifrån?
- "Alla har sina egenheter, de får man lära sig att leva med" säger Kaguyas mamma. Vad menar hon med det?
- Varför kommer alla männen till familjens hus?
- Kaguya önskar sig det omöjliga av sina friare. Varför gör hon det tror du?
- Vad händer när kejsaren träffar Kaguya?
- Hur reagerar Kaguyas vänner och familj när Månfolket kommer?
- Är det alltid rätt att följa sin övertygelse?

EN SUPERDÅLIG

HISTORIA

Alla barn i klassen har fått en uppgift. En familjemedlem ska berätta en historia som barnen sedan ska berätta för klassen. Kamal har fått historien om Djuha av sin morfar. Djuha är en tokig gubbe som har massor av märkliga saker för sig. Kamal tycker att det är jobbigt att berätta historien längst fram i klassrummet för hela klassen. Det hjälper inte att den retsamme Sami stör honom. Kommer Kamal klara att berätta morfars historia? En saga från mellanöstern om den tokige Djuha.

- Beskriv Kamals klasskompisar?
- Hur gör Kamal för att komma ihåg sin historia?
- Varför stoppar Djuha mynt i rumpan på sin åsna?
- Vem köper åsnan?
- Vad händer när kungen visar åsnan för drottningen?
- Kan man lära sig något av berättelsen om Djuha?
- Kan man lära sig något av berättelsen om Kamal?

DJINNIPOJKEN

I DJALTA

Syskonen Rim och Noor och kompiserna Ella är i Tunisien. Noor berättar om djinner, en slags demon. När de berättar att de vill sova ensamma i ett litet hus blir pappa konstig. Varför blir han det? Vad finns i huset?

- Vad tycker pappa om att de ska sova i huset på gården?
- Vilken relation har de tre barnen?
- Vad är det för lukt som farmor känner ifrån djinnipojken?
- Vad händer när barnen är på väg in i huset?
- Noor berättar hur man ska göra om djinnipojken kommer, vad säger hon?